

Kazimierz Michałowski (1901-1981)

Notka biograficzna

Kazimierz Józef Marian Michałowski urodził się 14 grudnia 1901 r. w Tarnopolu (dzisiejsza Ukraina). Był synem Mariana Michałowskiego, oficera armii austriackiej i urzędnika państwowego oraz Kazimiery z d. Ostrowskiej. Po śmierci ojca w 1910 r. Kazimierza i jego młodszego brata Mariana samotnie wychowywała matka.

W 1918 r. Michałowski zakończył naukę w gimnazjum klasycznym w Tarnopolu. W tym samym roku rozpoczął służbę wojskową w Szkole Podchorążych Piechoty Polskiej Organizacji Wojskowej w Tarnopolu. Rok później, już jako kapral i sekcyjny, wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Zimą 1919 r., na mocy rozporządzenia ówczesnego ministra spraw wojskowych, otrzymał trzymiesięczny urlop z jednostki wojskowej na podjęcie studiów uniwersyteckich. Z początkiem stycznia 1921 r. Michałowski został bezterminowo urlopowany. Powrócił na studia i do 1924 r. kontynuował naukę na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie specjalizując się w historii sztuki i filozofii.

Po ukończeniu studiów został zatrudniony w macierzystej uczelni na stanowisku młodszego asystenta. 6 maja 1926 r. obronił dysertację doktorską, otrzymał awans na starszego asystenta, a rok później dostał stypendium Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na podjęcie zagranicznych studiów specjalistycznych. W 1928 r. Michałowski rozpoczął pracę na wykopaliskach w Grecji, w Tasos i Delos na Krecie. Czas ten zaowocował napisaniem rozprawy habilitacyjnej, na podstawie której w grudniu 1929 r. został mianowany docentem archeologii klasycznej. Po powrocie do kraju w 1930 r. Michałowski wraz ze swoją matką osiadł w Warszawie, podjął pracę na Uniwersytecie Warszawskim [dalej: UW] i zaczął tworzyć katedrę archeologii klasycznej.

W 1933 r. Michałowski został profesorem nadzwyczajnym. W latach 1936-39 wspólnie z Instytutem Francuskim Archeologii Wschodu w Kairze oraz uczonymi z UW prowadził wykopaliska w egipskim Edfu. W 1937 r. Muzeum Narodowe w Warszawie [dalej: MN] otwarło wystawę prezentującą dokonania Polaków i ich odkrycia. W tym samym roku Michałowski został mianowany profesorem zwyczajnym.

Po powrocie z Egiptu Michałowski otrzymał powołanie na ćwiczenia wojskowe w Kojrankach koło Wilna. Rozpoczął je 29 lipca 1939 r. jako oficer informacji w sztabie 5 Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. Jako porucznik rezerwy wziął udział w walkach września 1939 r. Walczył w rejonie Pułtusk – Wyszaków – Siedlce – Łuków. Do niemieckiej niewoli dostał się 14 września. Przez obozy przejściowe w Hohenstein (dzisiejszy Olsztynek) i Riesenburgu (dzisiejsze Prabuty) trafił w listopadzie 1939 r. do Oflagu XVIII A Lienz w Austrii, gdzie otrzymał numer jeniecki 240. 31 maja 1940 r. wraz z innymi jeńcami został przewieziony do Oflagu II C Woldenberg (dzisiejszy Dobiegniew), w którym przebywał do stycznia 1945 r.

Komisja Kulturalno-Oświatowa. Stojący, drugi od prawej por. prof. Kazimierz Michałowski

Za drutami oflagów aktywnie uczestniczył w życiu jenieckiej braci. Wygłaszał liczne odczyty dotyczące aktualnej sytuacji jeńców oraz prowadził prelekcje z zakresu historii, sztuki i archeologii. W Oflagu II C Woldenberg był jednym z organizatorów nauczania wśród jeńców. Był kuratorem Stowarzyszenia

Studentów Polskich Szkół Akademickich „Bratnia Pomoc” i Naukowego Koła Orientalistycznego [dalej: NKO], które z czasem zyskało nieformalną nazwę „Uniwersytetu Woldenberskiego”. Michałowski stał na jego czele od samego początku, a w sierpniu 1944 r. został formalnie wybrany przez grono profesorów jego Dyrektorem (rektorem). Od 1 marca 1944 r. był członkiem Komisji Kulturalno-Oświatowej. Sprawował funkcję przewodniczącego Komisji Egzaminacyjnej wyższych kursów nauczycielskich Koła Nauczycielskiego i szeregu komisji studiów akademickich. Skrupulatnie ewidencjonowany przebieg nauki studentów po wojnie posłużył do weryfikacji lat studiów oraz odbytych kursów.

Podczas wojny Michałowski stracił swojego jedyne go brata, porucznika lotnictwa służącego w Dywizjonie 300. Marian Michałowski zginął w nocy z 8 na 9 czerwca 1942 r. podczas lotu bojowego nad Essen (Niemcy). Po odzyskaniu wolności w styczniu 1945 r. Michałowski przybył do Krakowa, gdzie po Powstaniu Warszawskim (1944) schroniła się jego matka; następnie we dwójkę wrócili do Warszawy.

W pierwszych latach po zakończeniu działań zbrojnych Michałowski był dziekanem Wydziału Humanistycznego UW (1946–1948), następnie prorektorem UW (1948–1949), wicedyrektorem MN oraz kierownikiem Galerii Sztuki Starożytnej (od 1945). Pełnił funkcję sekretarza generalnego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego [dalej: TNW] (od 1949), następnie objął stanowisko kierownicze w Polskiej Akademii Nauk [dalej: PAN], która kilka lat później pochloneła TNW i Polską Akademię Umiejętności. Michałowski znakomicie łączył funkcje poszczególnych instytucji, budując na ich gruncie silny ośrodek archeologii śródziemnomorskiej.

1 kwietnia 1945 r. poznał swoją przyszłą żonę Krystynę Baniewicz. Ślub odbył się 26 grudnia 1945 r. w Podkowie Leśnej. W listopadzie 1946 r. urodził mu się syn, Jan, a w grudniu 1948 r. córka, Małgorzata. W 1949 r. przejął dodatkowo opiekę nad osieroconym bratankiem, Andrzejem. Niebawem zmarła mu matka. Michałowscy mieszkali najpierw w Warszawie, a następnie w rodzinnym domu Krystyny w Podkowie Leśnej.

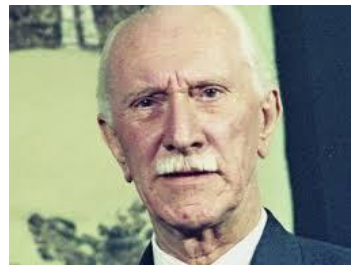

Palmyra-1962

Pierwsze polskie powojenne badania archeologiczne Michałowski poprowadził na Krymie (1956–58). W kolejnych latach

organizował i uczestniczył w ekspedycjach w Egipcie (od 1957), Syrii (od 1959), Sudanie (od 1961), na Cyprze (od 1965) i w Iraku (od 1975). Największych odkryć archeologicznych dokonał na pograniczu egipsko-sudańskim (1961-64). Odkopanie przez polskich archeologów wczesnochrześcijańskiej katedry w Faras dało pole do rozwoju dla nowej nauki, jaką stała się nubologia. Dzięki licznym zabytkom pozyskanym przez Michałowskiego dla MN Warszawę uznano za centrum badań nad chrześcijańską Nubią, a jego wybrano prezesem Society of Nubian Studies.

W 1972 r. Michałowski przeszedł na emeryturę. Wciąż jednak pełnił funkcję wicedyrektora MN, kierownika Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej PAN i Polskiej Stacji Archeologii Śródziemnomorskiej w Kairze, której powołanie i otwarcie nastąpiło w 1959 r. Zmarł 1 stycznia 1981 r. w Warszawie. Jego ciało spoczęło na cmentarzu w Brwinowie koło Warszawy.

Opracował mgr Łukasz Kościółek (doktorant na wydziale Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, członek Stowarzyszenia Woldenberczyków) na podstawie spuścizny prof. Kazimierza Michałowskiego zdeponowanej w archiwach Uniwersytetu Warszawskiego, Muzeum Narodowego w Warszawie, Polskiej Akademii Nauk w Warszawie oraz dostępnej literatury, w tym m.in.:

- Bednorz R., *Aby mogli przetrwać. Pomoc dla polskich jeńców wojennych w niewoli Wehrmachtu 1939-1945*, Opole 1988.
- Bernhard M. L., *Kazimierz Michałowski 1901–1981*, „EOS” (1982) t. 70, fasc. 1, ss. 5–23.
- Bernhard M. L., *Kazimierz Michałowski*, „Meander” (1987) nr 6, ss. 287–291.
- Filarska B., *Wspomnienie o prof. Michałowskim Kazimierz*, „Tygodnik Powszechny” (1981) nr 5, s. 6.
- Gawlikowski M., *Michałowski i jego szkoła*, [w:] *Królowa Hatszepsut i jej świątynia 3500 lat później*, red. S. Szafranski, Warszawa 2001, ss. 17–37.
- Górski J., *Kazimierz Michałowski – twórca polskiej archeologii śródziemnomorskiej*, [w:] *Starożytność chrześcijańska. Materiały zebrane*, t. 1, red. J. C. Kałużny, Kraków 2007, ss. 39–43.
- Kisielewicz D., *Oficerowie polscy w niewoli niemieckiej w czasie II Wojny Światowej*, Opole 1998.
- Kościółek Ł., *Z Tarnopola do Faras. Życie i działalność naukowa prof. Kazimierza Michałowskiego*, [w:] *Starożytność chrześcijańska. Materiały zebrane*, red. J. C. Kałużny, t. 4, Kraków 2016, ss. 189–209.
- Lipińska J., *Kazimierz Michałowski. 14.XII.1901 – 1.I.1981*, „Znak” (1981) nr 6, ss. 809–812.
- Lorenz S., *Kazimierz Michałowski 1901–1980*, „Nauka Polska” (1981) nr 7/8, ss. 149–151.
- Macyszyn J., *Położenie internowanych i więzionych żołnierzy polskich na terenie Europy Zachodniej 1939-1940*, „Niepodległość i Pamięć” (2016) nr 3, ss. 129–158.
- Michałowski K., *Od Edfu do Faras*, Warszawa 1983.
- Michałowski K., *Rozwój polskiej archeologii śródziemnomorskiej*, [w:] *U nas i u sąsiadów. Nauka w latach 1970–1980*, red. W. Michajłow, Warszawa 1984, ss. 92–120.
- Michałowski K., *Wspomnienia*, Warszawa 1986.
- Oflag II C Woldenberg - to brzmi jak tajemnica*, red. W. Dembek, Dobiegniew 2017.
- Rezler-Wasilewska V., *Działalność naukowo-oświatowa polskich jeńców wojennych w niemieckich i radzieckich obozach podczas II wojny światowej*, Opole 2001.
- Rezler-Wasilewska V., *Kazimierz Michałowski. 1901–1981*, „Łombinowski Rocznik Muzealny” (2009) t. 32, ss. 47–86.
- Świstun A., *Wspomnienia podolskie [część] 4*, „Cracovia Leopoldis” (2011) nr 4, ss. 21–26.
- Tomiczek H., *Oflag II C pamięta! o Trzecim Maja. Przyczynek do historii oflagów*, „Niepodległość i Pamięć” (2000) nr 16, ss. 131–138.

Kraków, 24.11.2020 r.